

V. évfolyam 3. szám 1994. március

HÍRMONDÓ

[TIZENKETTŐDIK]

DECIMA SECUNDA

EJUSDEM GENERIS

Az nótája Lucretia énekének

1 Széllyel tündökleni nem ládd-é ez földet
gyönyörű virágokkal?

Mezők illatoznak jószagú rózsákkal,
sokszínű violákkal,
Berkek, hegyek, völgyek mindenütt
zöngenek
sokféle madárszókkal.

2 Új rózsakoszorúkbán kegyesek, szüzek
ifiakkal táncolnak,
Jószavú gyermekek vígan énekelnek,
mindenek vígan lagnak,
Mind menny, föld és vizek, ládd-é, úgy
tetszenek,
mintha megújulnának.

3 Sőt még Cupido is mostan feltörlötte
homlokán szőke haját,
Gyöngé szárnyacskáján té-tova, mint
angyal
röpül, víg kedvet mutat,
Szerelmes táncokban kinek-kinek adván
kezére szép mátkáját.

4 Azért ne bánkódjál, én jó vitéz társom,
űrülj minden gondoktól,
Eléggé hordoztuk heában az sok bút,
legyen már tőlünk távol,
Mostan igyunk, lakjunk, vígadjunk, táncol-
junk,
távozzunk bánatunktól!

5 Nemde valakiért aggasztaljuk volt mi
inkább ifjú éltünket,
Kiből azt sem tudjuk, hol és mely órában
kiszólnak bennünket?
Kivel mit gondoljunk? Ha Isten jó urunk,
ő mindennel jól tehet.

6 Aggasztaló bánat, búszerző szerelem
távol legyen mitőlünk,
Jó borokkal töltött aranyas pohárok
járjanak miközöttünk,
Mert ez napot Isten örvendetességre
serkengeti fel nekünk!

7 Marullus poéta azt deákul írta,
ím, én pedig magyarul,
Jó lovam mellett való füven létemben
fordítam meg deákul,
Mikor vígan lagnám vitéz szolgálómmal,
távozván bánatimtul.

"Áldj meg vitézséggel s az jó hírrel névvel,
Hogy szép tisztességgel mindent végezzek
el,"

Balassi gyermekkora, érlelődésének éveit
- Egy életrajzi regény nyomán -
1554-ben egy viharos októberi szombat
reggelen Zólyom, Divény, Kékkő és
Liptóújrát kapitányának felesége, Sulyok
Anna fiúgyermeknek adott életet.

A bércecs-völgyes végvidék nem rejtett
csöndes zugot akkoriban. A nemcsak
szemre szép, de erős kővárakban még a
szolgák is "vitéz szolgák" voltak, fegyver-
forgatásban kiváló valamennyi.

Lovuk felnyergelve, kardjuk az oldalukon
éjjel és nappal. így volt ez Zólyomban is.
Itt cseperedett fel a kis Bálint úrfi. Fekete
göndör hajú, zöldet szikrázó, nagy barna
szemű, magas homlokú, ezüsthiganyként
izgó-mozgó legényke volt.

Balassi János még önmagánál is jelesebb
végvári kapitányt akart faragni kisleányból. A
kis báró már ötéves korában úszott és
lovagolt. Hamarosan tarkára pingált apró
fegyvereket kapott, azokkal kellett szor-
galmatosan gyakorolnia.

Cérnahangú csatakiáltásokat visítva va-
galdokozott, vagy nyilazgatta a fából faragott,
turbános, varjúbajszos török fejeket.

Ólomból készült katonákkal játszadoxva
apjával megvívta a mohácsi ütközetet,
ahol a kicsi úrfi nagyapja elesett Lajos király
oldalán török nyíllal a torkában; eljátszo-
ták Budavár ostromát, Szigetvár, Eger
védelmét, a szécsényi csatát... Így tanulta a
hadviselés elemeit.

Írni-olvasni Dévay Miklóstól tanult. Az
egyszeregy mellé a latin is kötelező stúdi-
um volt számára.

Amikor betöltötte a 11. évét, apja elérke-
zettnek látta az időt egy külföldi tanul-
mányútra. Nürnbergbe utazott. Egyeszen-
dős távollét után a megújuló török táma-
dások közepette a főkapitány hazaszóltot-
ta fiát, hogy együtt legyen a családdal.

Bálint úrfi jószívű, de egyben szilaj gyerkőc
volt, már akkor is rebelliskedő és hirtelen
haragú. Péter pap - Bornemissza Péter -
egykedőre megzabolázta. A szemre cingár,
halovány férfiúban türelmes, szívós, ma-
kacs lélek lakozott.

Ritka nagy tudását és műveltségét látván
Bálint úrfi megszelídült, beadta a derekát,
és szorgalmasan tanult. Volaterránus
Rafael olasz pap "Commentariorum
urbanorum octo et triginta libri"-jét, azaz
Tudós feljegyzések harmincnegyzet könyve c.
művét választotta tananyagul, s még sok

minden mást saját hatalmas tapasztalatá-
ból hozzátéve.

Nagy buzgalommal gyakorolták a verselést
meg a prózai fogalmazást is. Gyűjtötték az
ízes magyar kifejezéseket, és latin meg
német szövegeket, verseket magyarítottak
nap mint nap. A mi édes anyanyelvünk
eddiggi pallérozatlan, vulgáris mivoltában
csupán az egyszerűbb igények szolgálatára
volt alkalmas, igazi poéta pennája nyo-
mán azonban a legfennköltebb érzelmek és
legmélyebb gondolatok kifejezésére is
kifejleszhető - mondogatta Péter pap.
Élesszemű, bölcs férfiú lévén hamarosan a
Poetica, az Aesthetica és a Prosodia tanul-
mányozásának szentelték a legtöbb időt.
Bálint könyveknek élő, tudományéhes
kamasszá érlelődött.

Borisz Breszt: Balassi Bálint
/Tolnai Gáborné/

AZ EMLÉKÉV HÍREI

Megjelent a Balassi Bálint Emlékév ma-
gyarországi és szlovákiai programja könyv-
tárunk kiadásában.

A programfüzet eseménynaptár-szerűen
sorolja fel a rendezvényeket /mikor, hol,
mi, kinek a szervezésében/, ismerteti az
emlékév tervezett kiadványait, valamint a
rendező szervek, intézmények névsorát és
címét.

A kiadvány célja, hogy minden Balassi
életútja, költészete iránt érdeklődő tuda-
mást szerezzon a Balassi-év legjelentősebb
hazai és szlovákiai rendezvényeiről, s ha
teheti részt vegyen azokon.

A programfüzet megtekinthető, igényelhe-
tő könyvtárunkban.

Február 14-én Budapesten, a Petőfi Iro-
dalmi Múzeumban, VILÁGBÍRÓ SZERELEM
címmel kiállítás nyílt Balassi Bálint halála-
nak 400. évfordulója alkalmából.

Ugyanekkor nyitották meg a Balassi kortár-
sának, Verancsics Faustus emlékének
szentelt kiállítást is.

A Balassi emlékkiállítás október 31-ig, a
Verancsics kiállítás augusztus 31-ig tekint-
hető meg a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

KÖZTÜNK ÉLNEK 3.

NAGY ZOLTÁN

Magyar-ének szakos általános iskolai tanár, középiskolai magyartanár vagy, jelenleg a salgótarjáni zeneiskolában népzenei oktatsz.

Mi indított el a néprajzi pályán?

Már a hatvanas évek végén úgy éreztem, hogy szociáldemokrata és deista világnézetem miatt a pedagógus pálya perifériájára szorultam. Sorsomba nem törődtem bele, így lettem önkéntes néprajzkutató. Magyar nyelv- és irodalomszakom a népmesék gyűjtése, ének-zene szakom a népzene gyűjtés felé irányított.

Pénzt, fáradságot nem kímélve sokat utaztál. Az ország mely részeit jártad be?

Palócföld falvait cserkésztem be a határon innen és túl, elsősorban Nógrád, Heves és Gömör vidékeit. A palóc táj annyira változatos, annyira szép, hogy mindig élményt jelentettek számomra kiruccanásaim a szürke Salgótarjából.

Bizonyára sok érdekes emberrel találkozottál.

Főleg idős embereket ismertem meg. Számomra az igazi népi tehetségek jelentették a legnagyobb élményt.

Ilyen volt pl. Gajdár Béláné zagyvarónai mesemondó. Hadd mondjam el egy esetét! Valamikor a nyolcvanas évek közepén Budapesten a Magyar Hanglemezgyártó Vállalatnál készítették el egy nagylemezét. Két óra alatt végeztek a felvételekkel, mivel Erzsike néni egy hibát sem ejtett, egy nyelvbottlása sem volt, és pihenés nélkül mondta a meséket egymás után. A jelenlévő mérnökök, technikusok csak ámuldoztak az egyszerű falusi asszonyon, aki nagy színészeket megszegyenítve rekordidőt állított fel, és ugyanakkor kiváló előadásban mondta a meséket.

Kik a segítődök?

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja és a Zene-tudományi Intézet. Nógrád megyében a Mecénás Alapítvány járul hozzá publikálási költségeimhez.

Megjelentek már népdal-, ballada-, summás dal-, bányászdal-gyűjteményeid, tréfás mesék, gyermekmesék Palóccországból. Újabb miket gyűjtesz?

A népi tréfákat. A népi tréfák rövidegük, vaskos szókimondásuk miatt

hamupipókéjük, mostohagyermekük volt régebben a gyűjtőknek. Mostanában már kezdenek rájuk is figyelni Erdélyben és a Vajdaságban.

Ebből a szép sorból nem maradhat ki egy palóc gyűjtemény, amely néhány év múlva talán napvilágot is láthat. Mit tanácsolsz a jövő néprajzkutatóinak?

Keressenek kevésbé feldolgozott területeket, aztán mélyedjenek el benne, amennyire csak lehet. Dolgozzanak nagyon tisztességesen, mert a tudományos kutatás a legkisebb hazugságot sem tűri el. Ne törekedjenek gyors sikerre, csak a kitartó, hosszú munka hozza meg az eredményt. Szeressék fanatikusnak azt, amit csinálnak, mert az akadályokon csak ez röpteti őket keresztül.

A Kádár-rendszerben alighogy megtűrt személy voltál a városban, mégsem hagytad el. Miért?

Szüleim, testvéreim, gyermekeim miatt. És még amiatt a fanatizmus miatt, amit említettem.

/Nagy Jánosné/

Egyletek régen és most

1922. február 25-én a salgótarjáni Apolló mozgó termében megalakult a "Magyarországi Kárpát Egyesület Salgótarjáni Csoportja", amely a korábbi nagyközségi Karancs Egyesület jogutódjának vallotta magát.

A Kárpát Egyesület Salgótarjáni Csoportjának alakuló gyűlésén dr. Eötvényi Nagy Olivér, országos központi elnök, az 1873-tól működő Kárpát Egyesület legszebb hagyományainak folytatására szólított fel.

A salgótarjáni szervezet így fogalmazott: "...a vezetőség célja Salgótarján vidékének természeti szépségeit feltárni, vezércsillaga pedig a hazaszereget. Kéri az Istent, hogy adja meg nekünk mielőbb a szabad magyar Kárpátokat..."

A salgótarjáni csoport elnöke dr. Förster Kálmán volt, majd dr. Pitta Lipót rendőr tanácsos. Az alelnöki tisztséget

Liptay B. Jenő acélgyári igazgató és Wagner Rezső bányai igazgató töltötték be. A tagság zömét a város különböző részein élő gyári, bányai tisztviselők, MÁV alkalmazottak, tanárok, helyi iparosok, kereskedők alkották.

Egyleti életük rendszeres volt, az 1920-as és 1930-as években kéthetente bejárták Salgótarján környékének legszebb tájait: Salgót, Pécsköt, Szilvasköt, a bárnai Nagyköt, Ágasvárat, Sirok várát, Gyalyatetőt, Hollóköt.

A túrák időpontját a helyi lapban, "A Munkában", hirdettek meg.

Túravezetők voltak: dr. Förster Kálmán, dr. Pitta Lipót, Pusckmann Gyula, Szántay István, dr. Dornay Béla.

A csoport dr. Dornay Béla vezetésével eljutott a Balaton környékére és a Bakonyba.

Rendezvényeiket a téli időszakban inkább a társas jelleg határozta meg.

Többek között dr. Förster Kálmán polgármester szórakoztatta a tagságot "vetített képes előadást" tartva nyári autós túrájáról.

A természetjárás, a természet szerete Salgótarján közösségi életében a háború utáni években is tovább élt. A Salgótarjáni Bányász Torna Club fogta össze az acélgyári, a síküzvegyári és a nyugdíjas városi csoportokat. Napjainkban alakult meg a salgótarjáni Karancs Egylet Sportturisztikai Társaság. Az egyesület céljai érdekében - természetjárás, egészséges életmód - túrákat, kirándulásokat, táborozásokat szervez. Felkészíti - igény szerint - a salgótarjáni diákságot túra-vezetésre és díjmentesen kalauzolja a Salgótarjánba érkező diákcsoportokat is.

/B. Gy-né/

GYEREKEKNEK

Védett természeti értékeink

Baglyaskóvár bazalttömbje

- Salgótarján -

Salgótarján belterületén a városközponttól alig 10 perc járásnyira nyugatra, lakóházakkal övezett városrészen bukkan elénk a Medves vidékének legalacsonyabban fekvő és legkisebb tömegű peremvulkáni maradványa. A szokásostól eltérően nem dombtetőn magasodik, hanem egy völgykatlan közepéből emelkedik elő a "kétpúpú" sziklatömb. Zegzugos felszínén sokféle sziklakedvelő növényt találhatunk. Régészeti leletek bizonyítják, hogy a terület már a késő bronzkorban is lakott volt, majd a középkorban várat építettek a sziklán. Erről a legkorábbi írott emlék 1310-ből származik, de tudjuk, hogy a vár a XV. században már el is pusztult. A korabeli metszetek tanúsága szerint azonban romjai még a XIX. század elején is megvoltak.

Irodalom: Nógrád megye védett természeti értékei. 1989.

Fancsik János: Vallomások a Karancs-Medves vidékéről.

/V. I-né/

Évforduló

SZABÓ LŐRINC

Kossuth-díjas költő, műfordító

1900. márc. 31-1957. okt. 3. Bp.

Miskolcon született. Pályáját lírai műfordításokkal kezdte.

Első verseskötete 1922-ben jelent meg "Föld, erdő Isten" címmel.

A Pandora című folyóiratot szerkesztette 1927-28-ban.

A felnőttek mellett a gyerekek is olvassák verseit; gyerekei: Lóci és Kisklára jó ismerőseink azokból a költeményekből, amelyeket nekik vagy róluk írt. Életét a Tücsökzene című kötetében mondja el, amely hatalmas, 370 költeményből álló versciklus. Első fejezete a gyermekkoráról szól, annak emlékeit, élményeit idézi.

Szinte a világirodalom minden jelentősebb költőjétől jelentek meg műfordításai, tanúság erre Örök barátaink című gyűjteményes kötete.

VIDÁM TARKABARKA

Szabó Lőrinc

Nyitnikék

/részlet/

Alszik a hóban
a hegy, a völgy,
hallgat az erdő,
hallgat a föld.

Egyszerre mégis

rezzen a táj:

hármat füttyül

egy kis madár.

Háromszor hármat

lüktet a dala,

vígan, szaporán, mint

éles fuvola.

Az a fuvalás

a Nyitnikék!

Már kezdű is újra

az énekét:

két füttyre mindig

kvart lefelé:

nem sok, de örülni

ez is elég.

Nyitni kék, füttyüli,

nyitni kék,

szívnek és tavasznak

nyílni kék!

GYEREKSZÁJ

Balogh Lajos kiskunhalasi magyartanár gyűjtéséből

(József Attila: Ringató) Lehet, hogy szerelme földreül majd mással...

(Nemzeti dal) Ki mos, ha kell, halni nem mer.

(Népdal-variáció) Felfázott a páva...

(Toldi-interpretációk) Toldi Miklós képe úgy rohog fel nékem / Majd kilenc-tíz emberöltő légiségben. / Rémlík, mintha látnám természetes lövését...

REJTVÉNY

Szólások és közmondások

Magyarázd meg, mit jelentenek az alábbi szólások, illetve közmondások!

- Ravasz, mint a tavasz.

- Hol van (már) a tavalyi hó?

- Tavaszbúza ravasz búza.

- Zöld ágra vergődik.

- Tavaly is csak így éltünk, mégis kiteleltünk.

- Tiszta mint a napfény.

Megfejtésnél segít O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások című könyve.

Beküldési határidő: 1994. március 20.

A februári rejtvény helyes megfejtése: 1.

Eger - Egry József, 2. Gárdonyi - Gárdonyi

Géza, 3. Kőszeg - Kőszegi Imre, 4. Pécs - Péchy Blanka, 5. Tata - Tatay Sándor.

Könyvjutalmat nyert: Buzás Tímea, Érsek-vadkert, Széchenyi I. u. 29.; Mezei Virág, Kazár, Damjanich út 5.; Radics Rozália, Kazár, Damjanich út 5.; Radics Vilmos. Kazár, Diófa út 29.; Tóth Szilveszter, Salgótarján, József A. u. 39.

Új könyveink

Coombes, Allen J.: Fák

Ez a szép könyv egy új "természethatározó sorozat" első tagja. A gondosan összeválogatott, csodálatos fényképek, a rövid, lényegretörő leírások segítséget nyújtanak élő környezetünk, a növények, jelen esetben a fák megismeréséhez.

A képes ismertető a világ több mint 500 fáját és cserjéjét mutatja be.

Kislexikonnal, valamint latin és magyar névmutatóval zárul a kötet. Minden kedves olvasónknak ajánljuk.

Beaumont, Émilie:

Nézd, mennyi ország,

mennyi nép!

Bizonyára már ti is, kis óvodás és iskolás gyerekek kíváncsiak vagytok arra, hogy milyenek Földünk országai és népei! Hogyan öltözködnek, mit esznek, mivel játszanak a világ különböző tájain élő gyerekek?

Milyen házakban laknak? Mit és hogyan ünnepelnek?

Mindezekre és még sok más kérdésre kaphattok választ ebből a könyvből. A rajzok pedig abban segítenek, hogy képzeletben bejárjátok a világot.

Az első osztályos gyerekeknek különösen ajánljuk e színes képeskönyvet, mert a szép nagybetűs képaláírások segítségével az olvasást is lehet gyakorolni.

/F. I-né/

VIDEOMOZI

Március 7.

Palásthy György: A varázsló

Színes magyar mesefilm

Március 21.

Fekete István: A koppányi aga testaméntuma

Színes magyar kalandfilm

Március 28.

Vadhattyúk

Színes japán rajzfilm

Az előadások kezdete 14.00 óra.

JAZZKÉPTÁR

CHARLIE /CHARLES "BIRD"/

PARKER

ALTSZAXOFON

"És akkor úgy éreztük, hogy ez a zene már nem jazz. Nem tudtuk, hogy mit fogunk csinálni, de éreztük, a swing már nem arról szól, amit mi szeretnénk játszani."

A negyvenes évek elején igen jelentős és sokak számára váratlan fordulat következett be a jazz történetében. Van egy szűk csoport, amely szakítani akar a swing-zene harmónia - és dallamvilágával, az elcsépelet ritmus-sémákkal, a hangszerelés közhelyfogsáival.

Az "új hullám" tagjainak újításai széles visszhangra találtak. Ma már látható, hogy Parker és társai tevékenységükkel hogyan alapozták meg a jazz történetének egy új korszakát. Új stílus jön létre: a bebop. A bebop zene - ez nagyjából az egész modern jazzre vonatkozik - alapvetően combo-muzsika.

A nagyzenekari jazz persze nem szűnik meg, de jelentősége a swing-korszakhoz képest határozottan csökken.

A modern kisegyüttes, amint erre a "combiotion" szóból eredő combo kifejezés is utal, a hangszerösszeállítás széles skáláját vonultatja fel. Ezzel párhuzamosan új, a jazzben idáig nem, vagy alig használt hangszerek tűnnek fel, mint például az orgona, a kürt vagy az oboa.

A trombita megtartja jelentőségét, a modern jazz első számú fúvóhangszere azonban a szaxofon. A bebop egészében az eddigieknél bonyolultabb, zaklatottabb, feszültebb muzsika. A témákhoz és a témákat követő szólókba váratlan, éles hangsúlyokkal megtűzdelt összetett ritmusok, diszsonáns harmóniák, szokatlan, asszimmetrikus frázisok tűnnek fel. Gyakoribbak a gyors tempók, valamint a sok hangból álló, igen gyors, "futkározós" rögtönzések.

Parker önálló zenei gondolatok bemutatására törekszik, ezzel alapvetően meghatározza a modern zenei

improvizáció lényegét, ebben tér el a további rögtönzésektől. Pompás zenei- és harmóniavilága, virtuóz technikája és rendkívüli dallami fantáziája emelte mindenki fölé a tragikusan korán elhunyt altszaxofonost.

Parker zenei nyelvet, stílust teremtett: improvizációs frázisai, motívumai a modern jazzben szinte mindenütt felbukkannak. Éppen ebben a kifogyhatatlan ötletgazdagságban és rendkívüli feszültségteremtő erőben rejlik zsenialitása. Ahogyan azt a vele együtt játszó muzsikusok is minduntalan megállapították: "Birdre nem lehet nem odafigyelni."

E nagyszerű muzsikus legfontosabb felvételei már CD-n is megtalálhatók könyvtárunk zenei részlegében.

/H. G/

A Balassi Bálint Könyvtár felvételt hirdet 1994 őszén induló, középfokú szakképzést nyújtó könyvtárosasszisztens-iskolára.

A jelentkezés feltétele: érettségi bizonyítvány.

A képzés időtartama: 5 félév (heti egynapos elfoglaltsággal)

Tandíj fél évre: 10.000 Ft,

amely tartalmazza a jegyzetek árát és a vizsgadíjat is.

Jelentkezési határidő: 1994. május 15.

A jelentkezés írásban történik, név, lakcím feltüntetésével, amelyhez csatolni kell az érettségi bizonyítvány másolatát.

Cím: Balassi Bálint Könyvtár

3100 Salgótarján, Kassai sor 2.

Részletes felvilágosítást a 316-777/21 telefonon

Oroszné Katona Anna ad.

Szolgáltatásbővítés

Örömmel értesítjük Olvasóinkat, hogy zenei részlegünk új szolgáltatással áll rendelkezésükre.

1994. február 7-től - a CD lemez-kölcsönzés mellett - lehetővé tettük hagyományos hanglemezeink kölcsönzését is.

Állományunk összetételéről, a kölcsönzés feltételeiről a zenei részleg munkatársai adnak tájékoztatást

személyesen vagy a 316-777/28-as telefonszámon.

ZENÉS PÉNTEK ESTÉK

Március 11-én 18 órától

"KOJAK"

KENNY WHEELER:

Deer Wan

+ MÉG VALAMI MÁS

Március 25-én 18 órától

"KOJAK"

TRIO STENDHAL:

Something happened

+ MÉG VALAMI MÁS

Kiállítás

1994. március 7-én 16 órai kezdettel nyílik meg

MÉSZÁROS ERZSÉBET

Palóc menyecskék - ecsettel

című kiállításunk

az emeleti galériában.

A kiállítást megnyitja: Korill Ferenc

Nógrád Megye Közgyűlésének elnöke

Néprajzi szempontból az alkotásokat méltatja:

Dr. Kapros Márta, a balassagyarmati

Palóc Múzeum igazgatója

Közreműködik a REGE Együttes és a Nógrád Táncegyüttes

A kiállítás megtekinthető április 2-ig.

Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

A BALASSI ASZTALTÁRSASÁG PROGRAMJA

Március 11-én 17 órától

MŰHELYNAP

Novelláival bemutatkozik Haga Tivadar

Március 25-én 17 órától

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ELŐADÁS 5. rész

Előadó: Orbán György

Az Asztaltársaság szeretettel vár minden érdeklődőt programjaira.